

Vilka är de verkliga utmaningarna inom läkemedelsförsörjningen?

Utvecklingen av apoteksverksamheten och den övriga läkemedelsförsörjningen förutsätter identifiering av de verkliga utmaningarna och ett heltäckande och aktuellt kunskapsunderlag. Utmaningarna kan inte lösas genom att avreglera apoteken.

© GettyImages/SIphotography

De största utmaningarna inom läkemedelsförsörjningen i Finland är för närvarande bristfälligt genomförande av rationell läkemedelsbehandling samt säkerställande av läkemedelsbehandlingarnas säkerhet och kontinuitet. Lika stora utmaningar är de ständigt ökande kostnaderna för läkemedelsbehandlingar samt den ökade användningen av nya och allt dyrare läkemedelsbehandlingar som tidigare genomförts endast på sjukhus inom öppenvården.

Det finns också brister i informationsunderlaget som är tillgängligt för beslut om läkemedelsbehandling och informationsstyrning samt i informationsutbytet mellan olika aktörer, vilket påverkar bland annat dåligt engagemang i vården och felaktig användning av läkemedel. Mängden läkemedelsavfall och okontrollerade läkemedelsbehandlingshelheter belastar miljön och hälso- och sjukvården och orsakar onödiga kostnader.

De centrala problemen inom läkemedelsförsörjningen beror inte på läkemedelsdistributionssystemet och kan således inte lösas genom att avreglera apotekssystemet.

Det är viktigt att läkemedelsförsörjningen utvecklas från hälsopolitiska utgångspunkter till en helhet som gagnar läkemedelsanvändarna och samhället. De centrala problemen inom läkemedelsförsörjningen beror inte på läkemedelsdistributionssystemet och kan således inte lösas

genom att avreglera apotekssystemet.

En planmässig reform pågår redan

I Finland har det under den senaste tiden gjorts flera reformer av apotekssystemet och prissättningen av läkemedel. Det är mer tillförlitligt att följa upp effekterna av enskilda reformer än att bedöma flera betydande samtidiga förändringar. En sådan gradvis reform kan ge intryck av att förändringarna är otillräckliga och långsamma.

Det pågår dock redan ett långsiktigt och planmässigt arbete. Läkemedelsförsörjningens kostnadseffektivitet och apoteksverksamheten dryftas som bäst som en del av reformen av läkemedelsfrågorna. Arbetet planeras även äga rum under kommande regeringsperioder. Till exempel för regeringsperioden 2023–2027 har det föreslagits att en totalreform av apoteksekonomin ska inledas samt att det multiprofessionella samarbetet mellan apoteken och aktörerna inom social- och hälsovården ska utvecklas. Läkemedelsanvändarna kan ha nytta av att apotekens farmaceutiska personal i större utsträckning än i nuläget deltar i att stöda, följa upp och förbinda sig till läkemedelsbehandlingar som en del av läkemedelsbehandlingsprocessen.

I den offentliga debatten om reformen behandlas antaganden om läkemedelsförsörjningen och apotekssystemet, som vi nu granskar i ljuset av gällande reglering och forskningsrön.

Sjunker priset på läkemedel om man avstår från bestämmelserna om apotekens placering och mängd?

I Finland, liksom i övriga EU, regleras både apoteksverksamheten och läkemedelspriserna separat. Sloandet av bestämmelserna om apotekens mängd och läge skulle således inte i sig påverka läkemedelspriserna, om inte ändringar också skulle göras i förordningen om läkemedelstaxor som reglerar läkemedelspriserna.

Undersökningar visar att den skärpta konkurrensen mellan apoteken inte nödvändigtvis sänker priserna, utan kan leda till att kvaliteten på tjänsterna försämras och utbudet minskar.

Hur kan man påverka läkemedelspriserna?

Detaljhandelspriset för ett läkemedel består av partipriset samt apotekets täckning som läggs till detta och som fastställs i statsrådets förordning om läkemedelstaxa. Partipriset för ett läkemedel som ska ersättas ska vara skäligt och det fastställs av Läkemedelsprisnämnden. Dessutom tillkommer mervärdesskatt och expeditionsavgift för receptbelagda läkemedel som fastställs i läkemedelstaxan. Endast för egenvårdsläkemedel kan apoteken själva fastställa försäljningspriset mellan maximi- och minimipriset som anges i läkemedelstaxan. Priserna på receptbelagda läkemedel är desamma på alla apotek.

Läkemedelspriserna kan förutom genom ändringar i läkemedelstaxan påverkas till exempel genom rabatter på läkemedel, genom att skära ner partipriserna och genom att ändra mervärdesskatten eller apoteksskatten på läkemedel. Av dessa har bland annat nedskärningar i partipriserna använts i regleringen av läkemedelspriserna i Finland, vilket påverkar såväl läkemedelsbolagens, apotekens som patienternas betalningsandelar.

I början av 2023 trädde en ändring i förordningen om läkemedelstaxa i kraft som sänkte priserna på receptbelagda läkemedel. I och med nedskärningen av läkemedelstaxan beräknas läkemedelsanvändarnas kostnader minska med cirka 10 miljoner euro, samhällets kostnader för läkemedelsersättningar med cirka 21 miljoner euro och apotekarnas försäljningsbidrag för

receptbelagda läkemedel med cirka 39 miljoner euro per år. Förändringen är betydande för alla parter, men dess slutliga ekonomiska effekter är naturligtvis beroende av den verkliga utvecklingen av läkemedelsförsäljningen.

Prisregleringen ska dock också bedömas som en helhet. För att ha råd med nya innovativa – och nästan utan undantag dyra – läkemedelsbehandlingar behöver vi också kända, effektiva och prisvärda läkemedel på marknaden. Å andra sidan kan en mycket kraftig prisreglering vända sig mot sig själv om den leder till en kraftig produktionskoncentration, en övergång till billiga importländer och därigenom till ökade problem med tillgången till läkemedel.

Kan man konkurrera med priserna på egenvårdsläkemedel?

Apoteken har sedan den 1 april 2022 kunnat fatta friare beslut om priserna på de egenvårdsläkemedel som de säljer. Priset på egenvårdsläkemedel bildas så att det är högst detaljhandelspriset enligt läkemedelstaxan och minst det nationella partihandelspriset för läkemedel. Det finns ännu inga forskningsrön om reformens inverkan på egenvårdsläkemedlens konsumentpriser.

Att öka försäljningen av egenvårdsläkemedel eller andra läkemedel genom att ge rabatter är i sig inte eftersträvansvärt.

Att öka försäljningen av egenvårdsläkemedel eller andra läkemedel genom att ge rabatter är i sig inte eftersträvansvärt. En del av egenvårdsläkemedlen har klassificerats internationellt som så kallade riskläkemedel, vars felaktiga användning kan orsaka allvarliga följder.

Finns det tillräckligt med apotek och är de på rätt ställen?

Enligt den senaste Läkemedelsbarometern upplever 95 procent av finländarna att apoteken är tillräckligt nära för att det ska vara lätt att få tillgång till läkemedel. Regleringen av apotekens läge har befriats från 2016 så att apoteken i regel fritt kan placeras i hela stadsområdet.

Enligt undersökningar har det totala antalet apotek ökat i de länder som har avreglerat antalet och placeringen av apotek, men främst i städer där det redan har funnits tillgång till tjänster. För att trygga apotekstjänsterna i glesbygden krävs vanligtvis separat reglering och/eller stödåtgärder. I Sverige, som avvecklat apoteksregleringen och ofta används som jämförelseland i Finland, finns det fortfarande kvantitativt sett färre apotek i förhållande till befolkningen än i Finland, och apotekens genomsnittliga öppettider är desamma som i Finland.

Är Finlands apotekssystem ett monopol?

I Finland finns över 600 självständiga apotekare. Apotekarnas rörelsevinst bestäms till stor del via förordningen om läkemedelstaxor och apotekarna kan inte självständigt besluta om priserna på läkemedel eller försäljningsbidraget för läkemedel. Apoteken kan inte heller bilda kedjor med undantag av Helsingfors universitetsapotek, som ålagts sådana särskilda skyldigheter som privata apotek inte har.

Är apoteksverksamheten för lönsam?

Apotekens verksamhet är enligt Fimeas bokslutsanalys företagsekonomiskt lönsam, vilket naturligtvis är en grundläggande förutsättning för all affärsverksamhet. Apoteksbranschen är dock en exceptionell verksamhetsmiljö, eftersom apoteksverksamheten är starkt reglerad, apotekstillståndet är personligt och yrket endast kan utövas med firma, dvs. som privat yrkesutövare.

Vårt apotekssystem är ett exempel på samarbete mellan den offentliga och privata sektorn och i Finland finns ingen motsvarande form av specialhandel som apotekens verksamhet kan jämföras direkt med. I andra branscher anpassas företagsformen i allmänhet till omfattningen av affärsverksamheten och behoven av affärsutveckling.

Enligt företagsformen omfattar apotekens resultat och beskattningsuppgifter alltid även apotekarens lön, risk- och investeringsmån samt avkastning på kapital. Apotekets rörelsevinst behandlas i beskattningen huvudsakligen som personlig förvärvsinkomst (skatteprocenten i genomsnitt 39 procent år 2021), medan en betydligt lägre samfundsskatt enligt skattesatsen på 20 procent betalas av aktiebolagets rörelsevinst. De privata apotekens rörelsevinst före bokslutsdispositioner och skatter 2021 var i genomsnitt 245 782 euro (median 220 648 euro). Utifrån rörelsevinstens minimi- och maximivärden kan man se att apoteken ändå har mycket varierande lönsamhet. År 2021 var cirka 2 procent av apoteken förlustbringande och cirka 10 procent av apoteken (n=51) hade en rörelsevinst på under 90 000 euro. 6,5 procent av privata apotek (n=35) hade en rörelsevinst på över 500 000 euro före bokslutsdispositioner och skatter.

Utvecklingen av apotekssystemet ska grunda sig på forskningsdata

Apotekssystemet och detaljdistributionen av läkemedel kräver reglering, eftersom läkemedlen inte är konsumtionsvaror, utan en väsentlig del av hälso- och sjukvårdssystemets verksamhet.

Arbetet med att reformera läkemedelsförsörjningen samt styrningen och övervakningen av läkemedelsförsörjningen förutsätter att evidensbaserad forskningsinformation och datainsamlingen och informationsgången gällande läkemedelsdistributionen utvecklas så att aktuella uppgifter om datasystemen och informationsproduktionen kan utnyttjas effektivt.

Litteratur

Jyrkkä J. m.fl. Lääkebarometri 2021. Lääkehoidon kuormittavuus arjessa. Publikationsserien Fimea utvecklar, utvärderar och informerar 3/2022 Kuopio: Fimea 2022.

Social- och hälsovårdsministeriet. [Reformen av läkemedelsärenden.](#)

Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea och Folkpensionsanstalten. [Suomen lääketilasto 2021 \(Finlands läkemedelsstatistik, på finska\).](#)

Reinikainen L. m.fl. Avreglering av apotekssystemet i Europa – åtgärder och effekter. Publikationsserien Fimea utvecklar, utvärderar och informerar 3/2017 Kuopio: Fimea 2017.

Reinikainen L. m.fl. Detaljdistribution av läkemedel och apotekssystemen i Europa – Utredning om Finland och tie andra europeiska länder Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2022:25: Helsingfors: STM 2022.

Social- och hälsovårdsministeriet. Utveckling av apotekssystemet: Bedömning av nuläget och förslag till fortsatta åtgärder. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2023:6:

Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea. [Beslut om apotekens placeringssorter.](#)

Leena Reinikainen

Provisor

Utvecklingsexpert, Fimea

Juho Wedenoja

MD, docent, specialist i ögonsjukdomar, specialist i hälsovård, specialkompetens i trafikmedicin
Utvecklingsöverläkare, Fimea

Heidi Mikkola

Provisor
Forskare, Fimea

Leena Saastamoinen

FaD, docent
Forskningschef, Fimea

[LADDA NER ARTIKEL FRÅN JULKARI](#) [SKRIV UT SIDA](#)

Senaste

[Fimeas verksamhet](#) [Läkemedel](#) 16.3.2023

Hur ska man lösa smärtpunkterna i läkemedelsinformationen?

[Fimeas verksamhet](#) [Läkemedel](#) 21.2.2023

Vilka är de verkliga utmaningarna inom läkemedelsförsörjningen?

[Läkemedel](#) [Övervakning](#) 3.1.2023

Hur såg tillgången till läkemedel ut 2022?

[Läkemedel](#) [Övervakning](#) 16.12.2022

Effektiverad tillsyn av pregabalin

[Veterinär](#) 16.9.2022

Nya metoder för att förbättra tillgången till veterinärmedicinska läkemedel

[Veterinär](#) 16.9.2022

Syftet med förordningen om veterinärmedicinska läkemedel är att minska resistensen mot antimikrobiella läkemedel

[Veterinär](#) 16.9.2022

Ambitiösa, men ack så nödvändiga mål

Till arkivet